

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vniuers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

64. Leges Romanorum à diuersis Magistratibus latae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Extat hæc lex apud Vlpianum. l. 1. ff. si quadrup. paup. Voluit hæc lex, aut dari animal quod nocuit, & noxam commisit; aut æstimationem Noxæ offerri. Noxa, est ipsum delictum: Pauperies, dicitur damnū siue iniuria facientis datum. Animal enim iniuriam non facit, quadrupes verò, est animal non ferum & indomitum, sed in potestate, & cura hominis constitutum. Hanc legem Decemviri ex Solone sumpserunt: qui legem Atheniensibus tulit teste Plutarcho, vt canis, qui cuiquam nocuisset trunco quatuor pedum longitudine alligato dederetur.

lvij. Vt qui alienas arbores iniuria cecidisset, in singulis arboribus viginti quinque laeret.

Habetur hæc lex apud Plinium libro decimo octavo cap. 1.

De Furtis.

Qui noctu furtum faxit, aut interdū telo se defendit, ei domino cum clamore testificanti, occidere ius esto. Si neque noctu neque seculo deprendens prehendatur, virgibus castus, ei cui furtum fecit, addicitor. Servus verberibus affectus; de saxo deijcitor. Impubes arbitratur Prætoribus verberator.

Memorat hanc legem Agellius 20. cap. 2. & lib. 11. cap. 15. Extat in l. plebs. ff. de verb. signif.

Draco teste Agellio, furtum cuiuslibet modis supplicio capitis puniendum sanxit. Solon dupli poenam in fures constituit. Apud Aegyptios, furta omnia impunita fuerunt; apud Lacedæmonios verò ius & usus furandi fuit, non ob turpia lucra, neque ad sumptum libidini præbendum, sed ad exercitationem & disciplinam rei bellicæ.

lix. Si adorat furtum, quod nec manifestum erit, duplionem luito.

Extat apud Aegellium libro 11. cap. 15.

Adorare apud antiquos, idem erat quod agere, teste Festo.

lx. Furta per lancem, liciumque concepta, sicut manifestata vindicantur.

Apud Agellium, eodem libro; & capite præfatio. Quæ sint furta per lancem, liciumque concepta, explicat Alexander lib. 6. Genialium dierum, cap. 10. ubi ait, ea esse cum fures in alienas penetrabant ædes, & licium ferebant, quo furta alligarent, & lancem præ oculis, ne innotescerent. Alij verò explicant sic: Fures quidam licio se accingebant, vt expeditores essent ad querendum quæ furari volebant, & lancem oculis apponebant, vt foeminas detererent. Et hæc furta dicebantur per lancem & licium concepta. Obscura sunt verba; & licet apud Agellium legantur, ea tamen Agellius non explicuit.

lxi. Is, cuius ope, consilio furtum factum erit, dupli actione tenetur. Si servus furtum faxit noxamve nocuit, sciente etiam domino, serui nomine actio esto: Dominus serui nomine non tenetur. De furto pacifici licium esto.

Prima pars huius legis extat apud Labeonem Iuriconsultum in l. Sæpe §. vi. ff. de verb. signif.

lxij. Frugem aratro quæsiãam, furtim uultu si panerit, secueritve pubes suspensus Cereris nescator, impubes verberator, noxamve duplionem præfatio.

Descripta est lex ex Plinio lib. 18. cap. 3. consti-

tuit poenam in eos, qui alienas fruges depauperant, aut demersissent.

lxij. Tignum iunctum adibus, vineeque concopes ne luito.

Qui illud iunxit, Domino duplam præstato.

Extat apud Festum in voce Tigni. Extat etiam apud Caium in l. adeo. ff. de acquiren. rerū domi. & apud Vlpianum in l. 1. ff. de signo iuncto. Et apud Iustinianum in l. de rerum diuisio. §. cum in suo. Tigni nomine, vt aiunt Vlpianus & Caius locis citatis intelligitur omnis materia, ex qua ædificium constat etiam tegula, lapis, testa, calx, arena.

Legis sententia est: Ne quis alicuius aletian tignum, hoc est, ligna camenta, & alia, ex quibus ædificium constat, suis adibus iungeret, inuito eo, cuius tignum esset: Ne quis item quæ sunt necessaria alicui ad vineam alteri surripit, atque iusmodi sunt pedamenta, perterea, & quæ sunt generis eiusdem.

lxiii. Ne quis vincatio senore amplius exercet.

Varie erant vsuræ species apud Romanos. Summa usura, quæ & usura centesima, & as vulari dicebatur, erat, cum pars sortis centesime singulis mensibus pendebatur; id est, cum de centum aureis singulis mensibus, vnus, & singulis annis duodecim soluebantur.

Usura de iure dicebatur, cum singulis annis in centenos vndecim pendebatur, Dextrans, cum decem: Dōdrans, cum nouem: Bes, cum octo: Septunx, cum septemsemis, cum sex: Quincunx, cum quinque: Triens, cum quatuor: Quadranx, cum tres: Sextans, cum duo: Vnciaris, cum vnus pendebatur, & de hac loquitur lex.

lxv. Iurisurandi ad fidem adstringendam præcipua vis esto.

Cicero lib. 3. de Officijs: Nullum, inquit, vinculum ad stringendam fidem iurando maiores nostri artium esse voluerunt. Id iudicant leges. Tabularum.

Cap. LXIV.

Leges Romanorum à diuersis Magistratibus lata.

Præter leges à Regibus latas, & præter leges Tabularum, quas Decemviri ex Græcis legibus descripsit dederunt, fuerunt & alie leges à diuersis Magistratibus institutæ: quarum quædam ad ius sacrum pertinebant: cuiusmodi fuerunt lex Sulpitia, Sempronja; lex Papiria de Templis, & aris dedicandis & consecrandis; Horrensa, de Nondinis, Publicia, de Cereis; Cornelia, de Ferijs; Licinia, Roscia; Iulia de ludis, de spectaculis: de locis siue sedibus ordinum in spectaculis: Cornelia de sumptibus funerum: Sextia Licinia de Sacerdotibus: Ogulnia de auguribus & pontificibus: Manlia de Triumuiris Epulonum: Clodia de sacerdotijs: Papia de virginibus Vestalibus.

Alie leges fuerunt de ciuitate, & iure publico ciuitatis Romanorum, qualis erat Valeria, vt esset prouocatio Magistratum ad Populum. Ne quis vllū Magistratū sine prouocatione crearet, & qui creasset, iure posset occidi, neve ea cædes capitalis noxia haberetur. Porcia, ne quis Magistratus ciuem Romanum virgis cæderet, necaretve: sed dampnato exilium permitteret: cum

antea

antea nudorum ceruix inferretur furcæ, corpus virginis ad necem caderetur. Semproniz item leges, ne de capite cuius Romani, in iussu populi iudicaretur: vt qui Magistratus in dicta causa, in ciuem Romanum animaduertisset; de eo populi quæstio constitueretur. Papia lex: Vt peregrini vrbe Roma expellerentur: quod etiam postea statuit, & Iunia lex, vt peregrini vsu ciuitatis prohiberentur: quam legem Cicero libro tertio de officijs, vt inhumanam reprehendit. Fuit item lex Fulvia, vt Itali ciuitate donarentur: & Sempronia, vt socijs Latinis ius suffragij ferendi perinde vt ciuibus Romanis esset: & Serulia, Vt si quis Latinus Senatorem Romanum accusando condemnasset, is ciuis Romanus esset: Calpurnia, vt milites virtutis ergo ciuitate donarentur. Mensia, vt ex alterutro peregrino natus, deterioris parentis conditionem sequeretur.

Fuerunt & alie leges ad ius publicum pertinentes de Comitijis habendis: cuiusmodi sunt Aelia lex, vt quoties cum Populo ageretur, Augures de coelo seruariet. Item, vt Magistratus & obnuantiandi, & legislationi intercedendi potestatem haberent: & Fusia, vt certis diebus, qui tamen fasti essent, agi cum populo non liceret: Clodia, vt omnibus fastis diebus legem ferri liceret. Vnde Cicero pro Sestio ad Pisonem, & alibi toties quæritur Clodium propugnacula, & muros tranquillitatis atque otij euertisse: Curia, vt ante Comitia, Magistratum Patres auctores fierent: Claudia, ne in magistratum Comitijis absentium ratio haberetur.

Fuerunt etiam leges de suffragijs per tabellam ferendis; quæ leges tabellarie dictæ sunt. Primum enim Romani per multos annos voce suffragium tulerunt postea vero, vt quisque liberius suam sententiam proferre posset absque metu periculi, inuenta tabella fuit; idque quibuldam legibus fuit constitutum: Huiusmodi fuerunt Gabinia, Cassia, Papiria, Coelia, Sempronia, Mariana.

Latæ sunt & alie leges de Senatu habendo, & de Senatoribus creandis, Cassia, Claudia, Sulpitia, Quinia, Sentia, Galbinia, Papia. Alie de Consulibus. Alie de Prætoribus. Alie de Censoribus, de Dictatore, de Quæstionibus, de Tribunis plebis, de Aedilibus Curulibus, de Triumuiris capitalibus. Fuerunt alie de Legum vi & potestate; qualis fuit Horatia: vt quod tributum plebs iussisset, populum teneret, teste Liuijo lib. 3. Deca 1. & Dionysio lib. 2. quam legem postea confirmauit, & extendit Hortensia, vt eo iure, quod Plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur, cum antea Patritij non stringerentur. Teste Agellio lib. 15. cap. 27. quam etiam legem confirmauit Publilia lex. Fuit etiam lex Cæcilia & Didia; vt in legibus promulgandis trinx nundinæ seruariet: quam confirmauit lex Iunia & Licinia: fuit etiam Aebutia, vt xij. Tabularum capita, quæ inutilia essent Reipublicæ, tollerentur.

Fuerunt item multæ leges de Prouincijs gubernandis, de Colonis deducendis. Fuerunt & multæ, quæ dictæ sunt Agrariæ leges, quod de agris populo diuidendis statutæ fuerint, veluti

Cassia, Licinia, Flaminia, Rubria, Sempronia, Bæbia, Apuleia, Tiria, Martia, Cornelia, Serulia, Flauia, Iulia. Alie fuerunt de Terminis siue Limitibus agrorum; vt Sempronia, Mamilia, Cornelia, Iulia.

Fuerunt alie Leges frumentariæ; qualis fuit Sempronia, vt semisse triente frumentum menstruum plebi ex publico viritim darentur. Terentia & Cassia, vt frumenti alteræ decimæ à Prouincijs coemerentur, pretio in singulos modios HS quatuor constituto. Cicero Verrina V. Et Clodia, vt frumētū populo; quod antea semissibus ac triennibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.

Fuerunt præterea Leges Sumptuariæ dictæ, nomen inde sortitæ, quod modum sumptuum in conuiujs præscriperint. Cum enim à veteri & auita Maiorum parsimonia Romani discederent, & nullum modum luxuria inueniret, legū animaduersione opus fuit, Et ita lata est Orchia, quæ numerum conuiuarum definiobat: deinde Fannia, quæ præscripsit numerum assium impendendorum singulis diebus, & singulis mensibus: & Didia & Lycinia, & Cornelia, quæ conuiuiorum magnificentiam moderabatur, ac temperabant.

Latæ quoque leges fuere de iure priuato, & primum de manumissione & libertis; Manlia, vt ij, qui manumitterentur, fortunatum suarum vigesimam æratio darent. Liuius libro 7. Decadis: Fusia, Cainia, vt in testamentum ex tribus seruis non plures, quam duos manumittere liceret, vsque ad decem, dimidiam partem; à decimo vsque ad triginta, tertiam partem, vt tamen adhuc quinque manumittere liceret; que vt ex priori numero: à triginta vsque ad centum, quartam partem, ita vt æque decem ex priori numero manumitti possent; à centum vsque ad quingentos: partem quintam, similiter & ex antecedenti numero viginti quinque libertate donari possent. Item, ne plures omnino quam centum ex cuiusquam testamento manumitti possent: præterea, vt libertates seruis testamento nominatim darentur.

Fuit etiam lex Aelia Sentia, vt qui serui poenæ causa uincti à Domino, quibusue iniustæ notæ fuerant, quive propter noxam torti, nocentesve inuenti, quive traditi ad metalla, aut vt cum bestijs depugnarent; quive in custodia fuissent si manumitterentur, non ciues, Romani, sed in Dedititiorum numero essent, hoc est, nec connubium, neque commercium, neque testamenti factionem haberent. Item, vt minorem triginta annis seruum, vindicta, aut testamento, nisi causa apud consilium probata, manumittere non liceret. Item: Ne dominus annis viginti minor, seruus, nisi causa apud consilium probata, manumittere posset. Item: vt seruus ab eo domino: qui soluendo non esset, testamento liber esse iustus, & hæres institutus, & si minor esset triginta annis, vel in ea causa, vt Dedititius fieri deberet, ciuis Romanus, & hæres esset, ite: Patronus prohibebatur adigere ieiuratio, ne haberet libertatem, neque libertos liberos tolleret. Præterea, si duo, pluresve liberi & hæres esse iusti fuissent, primo loco scriptus, liber & hæres esse

Insuper:

Insuper: Vt si patronus libertum inopem non aleret, primum tam ipse, quam is, ad quem ea res pertineret, mulctaretur: deinde ipsius hereditate tum ipse, tum eius liberi priuarentur, nisi heres esset institutus: postremò, à bonorum possessione remoueretur, præterquam secundum tabulas. Denique prohibebantur patroni libertos obligare, vt mercedem operarum præstarent onerandæ libertatis causa: & vt libertus patrono ingratus in seruitutem redigeretur.

Lex Iunia Norbana fuit: vt ij serui, qui neque censu, neque vindicta; neque testamento, sed aut per epistolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, sed eodem iure, quo Latini coloni essent, fuit & Papiæ lex de iure patronatus, vt ex bonis liberti, qui HS centum millium patrimonium reliquerat, & pauciores quàm tres liberos habebat, siue is testamento factò, siue intestatus mortuus esset virilis pars patrono deberetur. Itaque cum vnum quidem filium heredem reliquerat libertus, perinde pars dimidia patrono debebatur, ac si absque filijs intestatus decessisset. Cum vero duos filios relinqueret, tertia pars patrono debebatur: si tres relinquebat, patronus repellabatur.

Fuerunt alix leges de iure Connubiorum: prima, Canuleia, vt Plebi cum Patribus connubiorum ius esset contra xij. Tabulas. Livijs Decadis 1. Libro 4. Augustinus lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 17. Iulia & Papiæ: Ne cœlibes, nisi qui genere essent proximi, quicquam ex testamento ciuis Romani caperent; neve orbi, plusquam dimidium eorum, quæ relicta essent. Item, ne coniux coniugis testamento, nisi decimam relictorum partem caperet; fiscus reliquas nouem: Item, foeminis lex Iulia à morte viri annuam tribuit vacationem, à duortio, sex mensium. Lex verò Papiæ à morte viri, triennij, à repudio, anni, & sex mensium. Item; Ne qui Senator esset, quive filius, nepos proneposve ex filio, vel filia natus, sponsam vxoremve sciens dolo malo duceret Libertinam; aut eam, quæ ipsa, cuiusve pater, materve artem ludicram faceret; fecissetve, nec item cæteri ingenui lenam à lenone manumissam, vel in adulterio deprehensam, & iudicio publico damnatam, aut quæ artem ludicram fecisset. Item; Ne que sponsalia rata essent, nisi statim exacto biennio nuptiæ fierent: hoc est, ne puellæ decem annis minores ducerentur: quia annus ætatis quoddecimus, maturus coniugio habebatur. I-

tem: Vt qui liberos, quos haberent in potestate, iniuriaque prohibuissent vxores ducere, vel nubere, à Magistratibus cogerentur in matrimonium collocare, & docere. Insuper: Vt Patrijjs liberum esset vxores Libertinas ducere; præterquam si Senatores, Senatorumve liberi essent.

Lex Papiæ instituit, ne quinquaginta annis minor foemina sexagenario nubere, neve hæc ætate iunior vir quinquagenariam foeminam vxorem duceret.

Lata etiam leges fuerunt de Tutelis, quæ fuerunt quatuor; Attilia, Lætoria, Iulia, Titia, & Claudia: de quibus alibi commodius dicam.

Fuerunt etiam leges de Testamentis, hæredibus, & legatis, hæc nimirum; Furia, Voconia, Falcidia, Cornelia, Iunia, Velleia, Iulix tres, & Papiæ; de quibus etiam suis in locis. Fuerunt alix de vsucapionibus, de cessione bonorum; & de Furtis; Atinia, Iunia, Plantia.

Alix multæ latae fuerunt leges de re nummaria, & foenore; alix de iudicibus, donis & muneribus, & de iudicijs.

Postremò fuerunt leges de Criminibus publicis, & eorum poenis; videlicet, de crimine lætæ maiestatis quinque, Appuleia, Varia, Valeria, Cornelia, & Iulia. Alix de adulterio, vt Iulia. Alix de Sicarijs, Veneficis, Homicidis, & Patricidis, vt Cornelia & Pompeia. Alix de crimine falsi, vt Cornelia. Alix de villata, vt Plantia. Clodia, Pompeia, Julia, Prædia, Cornelia, Item de Peculatu, hoc est, furto pecuniarum publicæ, & de sacrilegio, vt Petilia & Iulia. Item de Ambitu, vt Petilia. Babia, Aemilia Mariana, Pabia, Acilia, Calpurnia, Tullia, Aufidia, Licinia, Pompeia, Iulia. Alix de pecunijs repetundis, vt Porcia, Calpurnia, Iunia, Seruilia, Acilia, Cornelia, Iulia, Insuper alix de Lusu, vt Cornelia, ne quis in ludo sponsonem faceret, nisi suscepto virtutis & corporis exercendi causa: veluti si certaretur de hasta, pilæ iacienda, currendo, saltando, luctando, pugnando. Eandem legem confirmauit lex Publilia, & lex Titia de lusu. Est etiam Ius Iulianæ, & talorum legibus interdictis. Denique Pagana lege in plerisque Italix populis curabatur, ne mulieres per itinera ambulantes, torquerent fusos, aut omninò detectos ferrent, quoniam aduersaretur id omnium speciprocipueque frugum Plin. lib. 22. cap. 3.

De quibus suis locis commodius.

Finis Libri Sexti.

IOAN.